

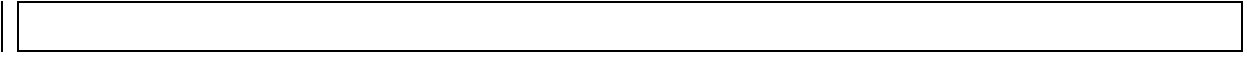

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
**Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi**

**Yenilenebilir Enerji Yasası Kampanyası
Özgür Gürbüz**

**Savunuculuk ve Politikaları Etkileme
Konferans Yazıları no 5, 2006**

**Yayına Hazırlayanlar: Elif Özgen, Esra Kökkılıç, Yiğit
Aksakoğlu**

Alper Akyüz: Hoşgeldiniz. Sahada bu işler üzerinde çalışmış insanları getirip sizlerle tanıştırmak, onların kullandıkları stratejilerden, taktiklerden belki sizin de yararlanmanızı sağlamak üzere bir konferanslar dizisi düzenliyoruz. Özgür, Greenpeace ve Nükleer Karşıtı Platform'da birçok işin içinde bulundu. Kendisinin somut olarak içinde bulunduğu Nükleer Enerji Yasasının çıkmasıyla ilgili olan kampanyayı, bu işle bağlantısını ve STK ile bağlantısını anlatacak. Ben sözü Özgür'e bırakıyorum.

Özgür Gürbüz: Merhabalar. Önce teşekkür ederim. Yaklaşık 92, 93 yılından beri bu işlerle uğraşıyorum. STK'larla bağlantısı belki çok uzun değil, çok yeni. Ben bu işlere ilk başladığımda, biraz bireysel olarak çalıştım. İzmir'de o zamanlar Yeşiller Partisi kapanmıştı. Yeşiller Partisi'nin ardından devam eden bir çevre hareketi vardı. İşte o zaman, üniversitede okurken, oradaki insanlarla tanıştım. Çok da iyi bir başlangıç oldu. Savaş Emek, Ayşe Tosuner, Noyan Özkan... Belki biliyorsunuzdur bu isimleri.

Orada yine bir imza kampanyası vardı aslında. İşte bu imza kampanyalarının benim için en önemli yanı budur. O imzadan çok, imzayı atan insanları harekete katabilmek. Ayşe Abla'yı uyku tulumu içinde, soğuk ayazda- İzmir'in kışı da ayaz olur aslında, öyle çok sıcak olmaz- imza toplarken gördüm. Konak Meydanı'nı korumak için imza topluyordu. Oraya galeri yapılmak isteniyordu. Mesela, "yıllardır çevreciler hep uğraşıyorlar ama hiçbir şey olmuyor" diyenlere en güzel cevap İzmir'in Konak Meydanı'dır. Orayı kurtaran aslında 10-15 kişidir. Çevre Avukatları Hareketi doğmuştur oradan.

Neyse onlarla tanıştıktan sonra, 92, 93 yıllarında, Nükleer Karşıtı Platform'a (NKP) katıldım. Sonra kendi başıma bir platform kurdum. Aslında STK'lar için iyi bir örnek miyim tereddüt ettim biraz. Don Kişot platformu kurmuştum 95 yılında. İstanbul'da NKP için de çalışıyordum zaten. Ama o zamanlar beni iyice kızdırmıştı bu nükleer taraftarları. Ben onlara Nükleerspor, Atomspor diyorum, biz de Yaşamspor oluyoruz. Mersin'den Akkuyu'ya 170 km. kadar nükleere karşı geri geri yürüdüm. Böyle biraz bireysel bir tarafım da var hep ne yazık ki. Ama bunun yanında NKP'de de çalıştım. Bunun yanısıra gazetecilik de yaptım. Aslında uzun bir süre çevre muhabirliği yaptım; en son 97'de. Bir süre yurt dışındaydım. Hem eğitim amaçlı gittim, hem de orda

yaşadım. Daha sonra 2005'de Greenpeace'de Enerji Kampanyası'nın Akdeniz sorumlusu olarak işe başladım.

2004'te döner dönmez kendimi bu pozisyonda buldum. Daha önce yaptığım işlerden daha farklıydı tabii. Daha fazla sorumluluk vardı üstümde ve ilginç bir kampanyayla karşı karşıya kaldım. 14 Ocak 2004'te Türkiye'ye döndüm, 16 Ocak'da Greenpeace ile çalışmaya başlamıştım. Altıbuçuk sene falan yurt dışında kaldım. Hem onlara adapte olmak, hem de bir kampanya yürütmek zorundaydım. Kampanyada o zaman için iklim değişikliği çok önemliydi. Biliyorsunuz Greenpeace gibi uluslararası örgütlerde kampanyalar aslında bütün küresel kampanyalarla mutlaka örtüşmek zorundadır. Yani belli bir küresel amacınız vardır, çünkü ekolojik sorunlar, küresel sorunlardır. Greenpeace'in web sayfasından baktığınız zaman yedi, sekiz tane ana kampanyadan bir tanesinin iklim değişikliği kampanyası olduğunu görürsünüz. Bunun Türkiye'de Akdeniz ofisinde yürütülmesi gerekiyordu. Asıl amaç da buydu. Ama üç ay sonra nükleer enerji yeniden, yani benim Türkiye'ye dönmemle birlikte, gündeme geldi ve bu sefer kendimi çok zor bir durumda buldum. Çünkü tek kampanyacıydım; Akdeniz'de de iki kampanyacıydık. Bir tanesi İsrail'de, bir tanesi de burada.

Normalde Greenpeace'in içinde Enerji Kampanyası diye bir kampanya küçük ofisler dışında yok. Yani Almanya'da yenilenebilir enerji, nükleer enerji, iklim değişikliği kampanyaları, hatta enerji verimliliği ile uğraşan insanlar var. Bunların hepsi biraz da bütçe nedeniyle sizin üstünüzde. Üç ay sonra Nükleer Enerji Kampanyasına gelince gerçekten zor bir durumda buldum kendimi. İki tane ayrı kampanya, iki tane ayrı konu ve bunların ortak bir noktasını bulmak, bir strateji geliştirmek gerekiyordu. Zaten üç aylık dönem, benim adaptasyon dönemimdi burada. Ben size şimdi bunu anlatacağım. Bu kampanya ile bir buçuk sene sonucunda hedefimize de ulaştık, pek öyle gözükme bile...

Ben şimdi size bir kitap, bir tişört ve birkaç eylemle nasıl yasa ve ülkenin kaderi değişir gibi çok iddialı bir şey anlatmaya çalışacağım, fazlasıyla iddialı hatta. Süreci hatırlamak için bir, iki gündür materyallere bakıyorum. Ben daha sonra Greenpeace'den ayrıldığım için biraz materyaller eksik, ama çok net bir şey izledik. Önce bir strateji geliştirmeniz lazımdı. Strateji geliştirirken şunu yapıyoruz: Yapacağımız kampanyayla ilgili oyuncuları çok net, tek tek belirlemeye çalışıyoruz.

Biz bunu yaptık. Burada çok net oyuncular vardı. Enerji ve Çevre Bakanlıkları gibi ve nükleer girdikten sonra Türkiye Atom Enerjisi Kurumu gibi... Ama bunun dışında yerel sorunları olan Sugözü Termik Santrali yapılıyordu. Ben göreve başladıktan hemen sonra açıldı. Yerel anlamda sorunları olan, yerel oyuncular vardı. Adana'da buna karşı mücadele eden çevre örgütleri vardı. Bunun dışında diğer oyuncuları görmeye çalıştık. Bu çok önemli aslında. Kimlerle karşı karşıya kaldınız veya kimler sizin yanınızda? Bunu ilk başta çok iyi koyabilirsiniz çok olumlu bir tablo çıkartıyorsunuz. Kim sizin tarafınızda ve ne kadar yanınızda, ya da ne kadar sizin gibi düşünüyor.. Aslında STK'lar biraz yalnızdır; hiç kimse aynı düşünmez, ama ortak noktalar vardır. Bunları belirledikten sonra kim karşı tarafta ve ne kadar sizden uzakta onu belirliyorsunuz. Bu çok önemli çünkü oradan hedef seçmeniz lazım. Sizin gücünüz herkesin fikrini değiştirmeye yetmiyor. Sizler zaten yıllardır bu işin içindesiniz, görüyorsunuz. Örneğin Çevre Bakanlığı ya da Enerji Bakanlığı bize biraz daha aykırı gibi duruyor. Ama Çevre Bakanlığı'nın gücü Enerji Bakanlığı'na göre çok çok az. O yüzden Çevre Bakanlığı üzerine bir kampanya yapmak onlarla uğraşıp uğraşmak istemediğinizi buradan yola çıkarak bulmaya çalışıyorsunuz. Biz bunları yaptık ve burada ilginç oyuncular fark ettik.

Ben aslında bu kampanyanın Greenpeace için de bir değişiklik olduğunu, Greenpeace'in özellikle Türkiye'de tanınması için, imaj demek pek istemiyorum, Türkiye'de nasıl tanındığının değişmesinde önemli bir kampanya olduğunu düşünüyorum. Çünkü sokaktaki insana sorduğunuzda Greenpeace, ellerinde zincirle gezen, sıkıldıkça kendilerini bir yerlere bağlayan ve itiraz eden insanlar gibi gözüküyor. Gerçekten böyle bir imaj vardı etrafta. Böyle espriler de yapılıyordu toplantılara gittiğimizde. Hatta az önce konuşuyorduk: Meclis'ten randevu alıp milletvekiliyle görüşmeye bile gittiğinizde sizi başka bir kapıda, özel korumalarla arayıp üzerinizi öyle sokuyorlar. Yani takım elbiseyle gittiğim Meclis'de bile ben acayip aramalardan geçiyorum. Çünkü Greenpeace'siniz siz; eylem yaparsınız her yerde. Böyle bir imaj vardı.

Bence bu kampanyanın başarıya ulaşması için bunun da değişmesi gerekiyordu. Bu yüzden oyuncuların içine mesela, çok da kritik bir şey ama, Rüzgar Enerjisi Sanayicileri Derneği'ni de kattık. Yani onlarla da konuşmak ve onların da görüşünü almak gerekiyordu. Bu bence önemliydi, çünkü biliyorsunuz Greenpeace şirketlere

oldukça uzak duruyor. İkincisi bir ortak nokta bulmak zorundaydık bu kampanyada. Bu bence çok kritik bir hedefti. Çünkü yenilenebilir enerjide, iklim değişikliğinden bahsettiğimizde, iklim değişikliklerinde enerji kaybı çok ön plana çıkıyor, doğal olarak, çünkü çıkan sera gazlarının %67 oranında kaynağı sadece enerji kaynaklarından. Buna ulaşımı da katarsak %80'lerin üzerine çıkıyor. Bunlar AB için verdiğim rakamlar. Bu yüzden de enerji ile uğraşmak zorundasınız. İklim değişikliği ile uğraşan bir insan, enerjiye hiç dokunmuyorsa, bir şeyler yarım kalıyor demektir. Bu yüzden de Türkiye'nin Kyoto'yu imzalamamış olması bir baskı yaratıyordu. Enerji politikasının değişmesini sağlamak gerekiyordu bu ülkede. Bu yüzden de yenilenebilir enerji çok yerine oturan bir hedef oluyordu. Burada bir problem yok, ama nükleer enerjide bambaşka bir problemle karşılaşıyorsunuz. Çünkü nükleere karşı olan ve o dediğim tabloda bizim yanımızda gibi gözüken Elektrik Mühendisleri Odası'nda birçok kişi aslında kömür santrali de istiyor. Ama kömür santrali benim yenilenebilir enerji ve nükleer enerji kampanyama uymuyordu.

Bunların ortak noktasını bulmak aslında çok zor bir konuydu. Şöyle bir teknik geliştirdik. Ne "nükleere hayır" kampanyası , ne de "yenilenebilir enerji kullanalım iklim değişikliğini durduralım" diye bir kampanya yapalım istedim, çünkü bu ikisi de olumlu bir yere gitmeyecekti. Pozitif kampanya yapalım diye bir kriter daha koyduk. Az önce dediğim gibi Greenpeace'in imajıyla ilgili en önemli değişikliklerden bir tanesiydi bu. Greenpeace biraz da mecburen hep bir şeylere karşı çıkıyordu. O eylemler yüzünden hazırladığımız raporlar ve çalışmaların hepsi göz ardı ediliyordu. Bu yüzden daha az eylem, daha çok lobi yapacağımız ve pozitif bir mesaj vereceğimiz bir kampanya tasarlamaya çalıştım. Bunun sonucunda şu çıktı: Biz yenilenebilir enerji istiyoruz. Kampanyanın sonraki hedeflerinde nükleer de işin içine girdiği için, onu sonra anlatacağım. "Nükleer değil rüzgar" gibi bir slogan bile ortaya çıktı. Bu çok anlamlı bir şeydi. Greenpeace çok önemli bir şey söylüyordu: Biz bir şey istiyoruz, bir şeye karşı gelmiyoruz. Bu bir istek mesajı çünkü "nükleer değil rüzgar, siz yanlış yapıyorsunuz".

Kampanyanın ilk başında, bu tamamen birbirinden ayrı iki kampanyayı birleştirmeyi başardık ve hedef olarak, yenilenebilir enerjilerin Türkiye'de gelişmesini, koyduk. Bu nasıl olacaktı? Bunun için biraz araştırma yaptık. Tüm dünyada yenilenebilir enerjinin gelişmesinin nasıl olduğuna baktık. Ortaya şöyle bir ortak nokta çıkıyor; yenilenebilir

enerjinin gelişmesi için tüm dünyadaki örneklerde, özellikle Almanya, İspanya, Amerika, bugün çok hızlı ilerleyen Çin, yine Avrupa'daki diğer ülkeler İtalya ve Hollanda mesela, yasal değişiklikler olduğunu gördük. Yani yenilenebilir enerji yasası ortaya çıkıyor. Yenilenebilir enerjiyi belli bir süre boyunca, özellikle yeni alınan, aletleri karşılamak için yapılan bir teşvik diyelim, alım garantisi. Bu yasalar ortaya çıktıktan sonra yenilenebilir enerji kaynaklarının inanılmaz şekilde ilerlediğini gördük. Özellikle enerji araştırmaları yapan bağımsız bir şirketin raporunda vardı. Biraz kişisel ilişkiler sonucunda İspanya'da yenilenebilir enerjinin nasıl geliştiğini gösteren bir raporu edinebildim..

Özellikle İspanya çok iyi bir örnektir. Türkiye'ye Almanya'dan çok daha iyi uyan bir örnektir. Hep yanlış yapılır. Rüzgar enerjisinde 19000 megavat gibi bir güce geldikleri için Almanya çok konuşulur. Ama İspanya, Türkiye için çok daha iyi bir örnektir, çünkü rüzgarda hep kuzey rüzgarlarının olduğu yerlerde rüzgar vardır; oralar çalışır. İspanya bunu yıkan bir ülkedir. Bugün Almanya'dan sonra dünya ikincisidir ve yılda 2000 megavatlık rüzgar enerjisi kullanırlar. Bu yüzden Türkiye'ye çok daha güzel uyan bir örnektir. Onların yasasını inceledik. Bunun için Çin'i de inceledik, çünkü Çin de Türkiye gibi bir anda yenilenebilir enerjiye girmeye çalışan ve enerji talebi korkunç yüksek olan bir ülkedir. En azından hükümetin Enerji Bakanlığı'nın yaptığı tahminlerde çok yüksek. Belki biliyorsunuzdur düşük senaryoda bile yıllık %6,7'lik enerji artışı, elektrik artışı talebi yapılıyor. Bunları inceledik ve Türkiye'de bu yasanın eksikliğini, bu yasanın çıkması gerektiğini fark ettik. Aslında Greenpeace bu yasayla ilgili bir çalışmayı benden önce, Melda'nın zamanında, yapmış. Yasanın taslak halini de hazırlamışlar ve bu taslak verilmiş, ama hiçbir şey olmamış. Sonra kuşa çevrilmiş, kısaltılmış, bazı kritik noktalar ne yazık ki törpülenmişti. Bu yasa kampanyayı yaptığımız sürede Meclis'in alt komisyonuna da geldi. TBMM'de biliyorsunuz Enerji Komisyonu diye geçiyor kısaca. Bu yasa alt komisyona geldi ve komisyonda bekler haldeydi. Kampanyanın ortalarına doğru bize geldi.

Kampanya boyunca önemli bir şey daha yaptık. Ben buna da çok önem veriyorum, bence temel bir şeydi bu. Dediğim gibi ilk 3 ayı ofiste geçirdikten sonra nükleer enerjinin de ortaya çıkmasıyla beraber müthiş bir medya ilgisi oldu. Arkasından iklim değişikliğiyle ilgili *Yarıdan Sonra* filmi, belki izlemiştinizdir. Uyduruk bir Hollywood filmi iyi kullandığımızı düşünüyorum. Çünkü bunun sayesinde inanılmaz bir medya

ilgisi oldu ve o anda ona hazırlıklı olan tek STK, hatta tek kuruluş bizdik. Çevre Bakanlığı bile hazır değildi. Bunu çok rahatlıkla söyleyebilirim. Birkaç tane de bilim insanı vardı. Bu yüzden de medyanın yanıtlarını bulabildiği tek odak yer haline geldik. Bu bizim için bir fırsat yarattı. İklim değişikliği olsun, nükleer olsun, Sugözü'ndeki kömür santrali olsun bizim mesajımız çok açıktı ve bunları her seferinde tek tek söyledik. Bütün basın bültenlerini getirmedim ama hepsinde ne yapılması gerektiğine geldiğinde yenilenebilir enerjiden bahseden açıklamalar vardı. Hatta biraz papağan gibi tek başımıza bir şey yaptık. Nükleer karşıtı imza toplarken de böyleydi.

Yıllar önce, 92-93'lerde, benim daha genç olduğum yaşlarda, sokakta bana "nasıl yorulmuyorsun?" derlerdi, çünkü rekor kırmıştık. Üç, dört ay içinde 170.000 imza toplamıştık. O zamanın en büyük rakamlarından bir tanesiydi. Halil diye bir arkadaşım vardı, bizi Yeşil Gazete'ye çıkarmıştı. İlk yeşil gazeteydi. Ciddi anlamda ekolojiden bahseden bir gazeteydi. Onunla beraber gece gündüz imza topluyorduk. Hatta çok ilginç anılarımız var. Mesela pastacılar; Kadıköy'de Saray Muhallebicisi'nden bize acıyıp sahlep falan getirmişlerdi. Kar yağıyordu. Biz hala konuşuyorduk. Sesim kısılıyordu benim her günün sonunda. Bin imza topluyorduk ikimiz. Bir baktım 170.000 imza. Yirmi, otuz gün çıkmışızdır. Tam 30.000'ini biz toplamışız. Bir şeyi fark ettim; herkes gelip aynı şeyi soruyordu: "Nükleer iyi değil mi? Herkes kullanıyor." Bunlara cevap olarak da mecburen aynı şeyleri söylüyorsunuz. Papağanlık yeteneğim burada da işe yaradı. Greenpeace ile bunu belirledik. Saroz'daki boru hattının da, Sugözü'ndeki termik santralin de, nükleerin çözümü de yenilenebilir enerjidydi ve hepsinin ortak noktası buydu, bunu iyi yakaladık. Bütün sunumlarda, basın açıklamalarında, çözüm önerileri kısmında aynı şeyi tekrar eder hale geldim. Belki televizyondakiler de sıkılmıştır benden.

Şu anda Meclis Alt Komisyonu'nda bulunan yasadaki eksikliklerden dolayı orada bir açıklama yapıyordum. Bütün sunumlarda, bütün basın açıklamalarında aynı şeyi söyledik. Yani petrol de olsa sorun, tanker da olsa. Bundan kurtulmanız petrol uygarlığını değiştirmek, petrol ekonomisini değiştirmek, güneş ekonomisine geçmektir dedik. Bunun Türkiye'deki en iyi ilk adımı yenilenebilir enerjiyle olacaktır. Bu çok önemliydi, işe yaradı. Zaman geçtikçe bunun etkisi de oluşmaya başladı ve etrafta bizle beraber aynı şeyleri söyleyen bir sürü insan olmaya başladı. Az önce söylediğimiz, o bizim fark ettiğimiz oyuncular bize yaklaştılar. Mesela ben bir telefon

hatırlıyorum. Bu bir kere geldi gerisi de gelmedi. Bir holdingden aradılar, benimle görüşmek istediler. Yenilenebilir enerji konusunda fikir alacaklarmış. Sonra bir daha aramadılar. Ne yaptılar bilmiyorum ama büyük bir holdingin yenilenebilir enerjiyle ilgilendiğini biliyorum.

O gün, bu gündür en azından Türkiye’de yenilenebilir enerji deyince Greenpeace akıllara gelir oldu. Ege Üniversitesi’nde yenilenebilir enerjiyle ilgili bilimsel bir sempozyumda ben bir sunum yaptım. Rüzgar sanayicisinin dernekleri de uğraştı. Greenpeace de çok uğraştı. Bir sürü mektup yazmıştık, mesela Enerji Bakanı’na ve Başbakan’a. Yanıt almadık tabii ki hiçbir şekilde. Yani ne Enerji Bakanı’ndan, ne Başbakan’dan bize yanıt gelmedi.

Bir şeyi fark ettik; Akdeniz Ofisi Kampanyalar sorumlusuyum. Greenpeace’in çalışması içinde benim üstümde Kampanyalar Koordinatörü var. Onunla kavga ettiğimi biliyorum. Çok ciddi bir kavgaydı hatta. Bana ilk nükleer çok hızlandığında “Randevu alır mısın Enerji Bakanı’ndan?” dedi. Ben de durdum, alırım tabii; dedim. Greenpeace’e değil randevu vermek, mektuplarına yanıt vermiyorlar, telefonlarına çıkmıyorlar. Yeşillerin bir toplantısında burada ben konuktum. 2005’de Hilton’da büyük bir toplantı olmuştu. Avrupa Parlamentosu Yeşil üyeleri enerji konusunda burada toplantı yaptı. Enerji Bakanı da gelecekti. O toplantıya gelmeyen tek kişi oydu. Bence biz orada olduğumuz için gelmedi. Greenpeace olduğu için aynı masaya oturmadı; yerine Tarım Bakanlığı’ndan birisi geldi. Tek konuk bendim, tek STK bizdik. Yani ciddi anlamda tek STK, Greenpeace’di orada.

Neyse Enerji Bakanı ile görüşmeyi bir türlü yakalayamadık. Kampanya Koordinatörüyle de kavga ediyorduk nasıl olur diye. Kendisi Malta’da oturan bir hanımdı. “Ben istediğimde buluyorum bütün Bakanları” diyordu. Orada herkes aynı yerde oturuyor. Ama burada Türkiye’de böyle bir şey yok. Hatta bana “ O zaman milletvekillerini ara” dedi. Ben de “Türkiye’de kaç milletvekili var biliyor musun?” dedim. Neyse ondan sonra birkaç kez mektuplar yazıldı. Temiz enerji kaynakları, yenilenebilir enerji yasasının çıkması gerekliliği, bunun yolunu açacağını çünkü en iyi yöntemin bu olduğunu söylüyoruz.

Bir de ikinci olarak şunu yaptık. Bu çok başarılıydı. Bu belki de benim işletme ve ekonomi kökenli olmamdan kaynaklanıyor. Ben genelde enerji maliyetleriyle ilgileniyorum. Şu anda enerji alanında bağımsız danışmanlık da yapıyorum. Özellikle istihdam rakamlarının göz ardı edildiğini ve enerjinin bu ülkede yanlış anlaşıldığını düşünüyorum. Bunun halka da yanlış anlatıldığını düşünüyorum. Ciddi anlamda bir enerji devriminin gerekliliğine inanıyorum. Tüm dünyada sadece Türkiye’de değil, bu bir zorunluluk zaten. Burada yapılan hata, enerjide yıllardır yapılan bir hata, 1960’ların klasik muhafazakâr anlayışı hüküm sürüyor. Hem bürokratlar içinde, hem hükümette, hem de tabana kadar insanlarda. Enerji ihtiyacı artıyorsa çözümü nedir? Daha fazla santral yapmaktır. Hayır, bu değil. Dünyanın böyle bir enerji geleceği yok. Enerjide bugün talebi kontrol edenler, arzı değil talebi kontrol edenler kazanacak. Enerji devriminin temeli de zaten bu. Bunu fark ettirmek istedik ve rüzgar enerjisi, güneş enerjisi bu anlamda önemli çünkü rüzgar enerjisi, güneş enerjisi size nükleer enerji gibi ya da kocaman 1000 megavatlık santraller gibi harcayabileceğiniz enerji sunmaz. Çünkü dünyanın da böyle bir lüksü yoktur zaten. Asıl hikâyenin teorik altyapısı bu. Bu çok önemliydi ve ben bunu insanlara anlatmaya çalıştım. Yani iklim değişikliğinde hep şunu söylüyordum, bütün sunumlarda bunu söyledim: Ne rüzgar, ne güneş, bu kadar tükettiğiniz sürece dünyayı kurtarabilir.

Bu aslında çok doğru bir yerdi, çünkü ben rüzgar enerjisini pazarlamak için orada değildim. Her ne kadar sanayiciler beni çok sevseler de o dönem boyunca, çünkü onlardan daha fazla televizyonda, medyada yer alıyor ve rüzgar enerjisinden, güneş enerjisinden bahsediyordum. Bu çok kritik bir noktaydı. Kampanyanın en kritik noktası bence buydu. Bunun sonucunda istihdam rakamlarını ortaya çıkardık. Hiç kimsenin vermediği bazı rakamları verir hale geldik. Türkiye’de ne yazık ki hala kimse bunun üzerine çalışmıyor. Bugün enerjide, rakamı da az çok hatırlıyorum, bir kişiye istihdam sağlamanız için 719 bin YTL harcamanız lazım. İmalat sektörü ile yenilenebilir enerji sektörünü karşılaştırdığımda bu yatırımı yenilenebilir enerjiye yaparsanız, bu rakam 200'lere düşüyor. Bu neden önemliydi? Türkiye’deki sorunlara uzak kalarak kampanya yapamazsınız. Ben buna inanan bir insanım. Türkiye’de işsizlik diye bir sorun var. Türkiye’de inanılmaz rakamlar enerjiye yatırılacak. Bugün bahsedilen rakamları biliyorsunuz. Son olarak Enerji Bakanı gelecek 20 yılda enerjiye harcanması gerekenin 128 milyar dolar olduğundan bahsediyor. Bu rakamın bir ekonomi olarak mutlaka topluma başka bir dönüşü olması lazım, yani sadece elektrik

olarak d nememez bu rakam. Böyle bir lüksü yok  nk  bu ülkenin. Bunu fark ederek bir kampanya yaptık ve ben bir çok konuŖtuđum yerde, özellikle halka konuŖulan mitinglerde, bu istihdam rakamlarından bahsettim. Ciddi anlamda buna inanıyorum. Bu Türkiye'nin geleceği için çok ciddi bir sektör. Bugün Almanya'da 200.000 kiŖi yenilenebilir enerji sektöründe  alıŖıyor. Almanya'da dikkat ederseniz YeŖiller h k metten d Ŗt ler, ama enerji politikaları deđiŖmedi,  nk  merkezin bu politikaları deđiŖtirme Ŗansı yok. 200.000 kiŖiye istihdam sađlamıŖ bir sektör var elinde. Yani Almanya'da nükleere falan geri d nemeyecekler,  nk  nükleer enerji böyle bir Ŗey sağlamıyor size. Bunları anlatmaya  alıŖtık. Türkiye'ye uyumlu bir kampanya yaptık. Küresel bir Ŗey  alıŖmak zorunda kalabilirsiniz, Greenpeace gibi. Onların kampanya planları vardır. İklim deđiŖikliđi Greenpeace'de çok ön planda Ŗu anda ama benim için iklim deđiŖikliđini durdurabilmek için yenilenebilir enerji ortak nokta, ama bu ortak noktaya ulaŖabilmek için baŖka farklılıklar vardı. Bu ülkenin farklılıklarıydı bunlar. İstihdam sorununa biz  z m bulmak zorundaydık. İnsanlar açtı, yoksuldu. Bunları göz ardı ederek kampanya yapamazdım.

Bu yüzden de biraz fazla ekonomiden bahseden bir kampanyacı oldum belki de Greenpeace içinde. Bunun sonucunda çok ilginç bir Ŗey yaŖadık. Hatta sanıyorum bir Cumhuriyet ya da Kurban Bayramı'ydı. Nadir yaptığım tatillerden biriydi. Onu yarıda kesmek zorunda kaldım  nk  Selahattin Baysal beni aradı. Ankara'da, Enerji Bakanı ile g r Ŗme ayarlamıŖlar ve benim de o heyet içinde olmamı istiyorlardı. Bu çok ilginç bir Ŗeydi,  nk  bir sanayici benim de orada olmamı istiyordu. Enerji Bakanı'yla ilk g r Ŗmemi orada yaptım. Enerji Bakanı beni beklemiyordu zaten, ŖaŖırdı. Toplantının sonunda biz özel bir konuŖma da yaptık. Nükleer  zerine biraz atıŖtık. Ben hatta o toplantının konusu yenilenebilir olduğu için "nükleere girmeyelim bunu sonra konuŖuruz" diye bitirdim. Ertesi gün bir gazeteyle bir demeç verip "Greenpeace bile nükleere karŖı çıkmıyor" dedi. Sonra tekzip yayınladık. O zaman raporun Türkçesi yoktu. İngilizcesiyle beraber birkaç Greenpeace raporunu verdik. Bunlar çok ilginç Ŗeylerdi. Greenpeace'in sadece eylemler yaptığını d Ŗ nenler, raporlarının olmadığını d Ŗ nenler var. Hiçbir  alıŖma yapmadığımızı sananlar, bu rakamları bilmediğimizi sananlar var. Bunlar gerçekten çok etkili oluyordu ve onun meyvelerini toplamaya baŖladık bir süre sonra. Özellikle ben yenilenebilir enerjiyle ilgili konuk olduğum medya organlarına baktığımda, daha çok ekonomi gazetelerini veya CNBC-E'yi görüyorum. Yenilenebilir enerjiyi anlatmamı istediler. Yani sanayiciler

folan dururken, ben çıktım oralara ve bu çok önemli bir yerdi. Greenpeace'in imajı açısından, saygınlığı açısından bence çok başka bir yere geldi; ben bunu bizzat zaten birkaç iş adamından, birkaç sanayiciden ve medyadaki birkaç arkadaştan duydum. şunu söylediler; daha önce enerjiyle ilgili bir toplantıya Greenpeace'i ağıramazdık, korkardık. Bağırıp ağıracaksınız, Enerji Bakanı'nın üzerine yürüyeceksiniz, bizi mahvedeceksiniz diye. Böyle bir şeyin olmadığını, Greenpeace'in aslında çok net verilere dayanan bir kampanya yaptığını ve bu bilimsel verilerin de pek tartışılamaz olduğunu göstermeye başladık ve bunun meyveleri geldi.

Sonra bu süreç içinde ilginç şeyler yaşandı. Kampanyanın bu ilk aşamasında, 2004'n Ocak, şubat, Mart'ında Enerji Bakanı nükleerden bahsetti. Nisan, Mayıs, Haziran'da birkaç kez daha konuşuldu, ama özellikle Tayyip Erdoğan Fransa'ya gittiğinde nükleer konusu patladı, yani ciddi olarak ele alındı. Bu süreç bu iki, üç kampanyayı birleştirmekle geçti, çünkü sadece kömür santralleri değil, iklim değişikliği ve nükleer de vardı. Bunları birleştirmeyi başardık ve 2005'te yeni bir plan yapıldı. Onu da size verebilirim. Çok sır da değil. Greenpeace'in şimdi, iki, üç tane planlama metodu var. Beş yıllık tüm dünyada planlar yapılıyor. Yani 5 yıllık planlar yapıyorsunuz, her kampanya için ayrı planlar yapılıyor. Bunun içinde yer alıyorsunuz. Bir de bunun dışında her ofis, her kampanya için üç yıllık planlar yapıyor. Enerji Kampanyasının planlarını 2005'te yaptık. Her sene kampanyaları yeniliyorsunuz yani. Bunun üstüne yıllık planlar da yapıyorsunuz. 2005 yılında yaptığımız üç yıllık planda hedeflerin içine Yenilenebilir Enerji Yasasının çıkmasını koyduk. Ben kampanya planlarını gönüllülerle yapan kampanyacılarımdım. Her ne kadar bu biraz daha bürokrasi de doğursa, zaman da alsa ben bunun böyle doğru olduğuna inanıyorum.

2004 Ocak ayında gönüllülerle beraber toplandık. Ben onlara planlarımı anlattım. Onlardan yorum, eleştiriler aldım. Sonra 2005'in bir yıllık planını hazırladım. O bir yıllık planda ilk 6 ay içerisinde bu yasanın çıkması gerektiğini söyledim, ki zaten hemen başlarında yanlış hatırlamıyorsam yasa, Meclis Alt Komisyonu'ndan geçmişti. Bu süreçte ilginç şeyler oldu. Hemen onu göstereyim. Bizim bu mektuplarımız ses getirdi. Milletvekilleriyle görüşmeye başladım. Özellikle CHP'den direk görüşme talepleri geldi. Ama bunun dışında birkaç tane milletvekili var ki, AKP içinde de, bize yanıt vermeye başladı. Yani, yüz yüze grşmesek bile yazılı olarak ve telefonla konuştuk. Özellikle Kütahya Milletvekili Soner Aksoy, şu anda hala Enerji Komisyonu

Başkanı'dır. Kendisi yenilenebilir enerjiyi destekleyen birisi. Onun çok büyük desteği oldu. AKP içinde çok büyük bir kutuplaşma meydana geldi, özellikle nükleer çıktıktan sonra. Bu doğru bir şeydi ve daha sonra başka yerlere de götürdü bizi.

Bugüne kadar Greenpeace gibi, bilmiyorum belki biraz marjinal kalan örgütlerin en büyük sorunu, kitlesel medya dediğimiz, bu herkesin okuduğu gazetelere ulaşamamaktı. Posta, Hürriyet, Milliyet, bunlarda çok fazla çıkmazsınız veya sağ basın sizi çok fazla sevmez, çünkü eylem yapıyorsunuz sonuçta. Bunlar tamamen değişti. Şu anda yanımda var mı bilmiyorum, ama Zaman Gazetesi manşet attı; "Yerli Enerji Yasası bekliyor" diye. O sıralarda biz de zaten bir eylem yaptık. Bu eylemden önce bir şey söylemem lazım. Bu çok önemli bir şeydi bence. Hatta ben o zaman Greenpeace'in içindeyken şunları fark ettim. Mesela meclisin içinde bir kontak yoktu. Hâlbuki olması gerekiyordu. Greenpeace'in çok net kuraları var: hiçbir siyasi partiyle iş birliği yapmaz, hatta ben dernek üyesi bile olamıyordum. Enerji Ekonomisi Derneği'nden teklif gelmişti mesela ama üye olamıyorum. Aynı Greenpeace'de çalışıyorsanız böyle şeyler yapamıyorsunuz. Bu da doğru bir şey, çünkü gerçekte bağımsız olmak zorunda olan bir kurum. Ama buna rağmen tabii ki birileriyle konuşmamız lazım. Yani yasalarla. Bu anlamda çok da faaliyet yapılmıyor gibi geldi bana daha önce. Daha çok halka ve kamuoyuna mesajlar iletiyordu. Ben direk parlamentoyu seçtim kendime hedef olarak. Meclisin iki tarafından da bize olumlu yanıtlar gelmeye başladı. Bizim yaklaşımımız onlarınkiyle çok da örtüşmüyordu. Biz daha çok yenilenebilir enerji ve barışçıl enerji sloganlarını kullanıyorduk, çünkü yenilenebilir enerji kaynakları için kimsenin ölmesi gerekmiyordu. Özellikle bir savaş vardı yanı başımızda. Ama daha çok AKP tarafında ve CHP tarafında yerel enerji öne çıkıyordu. Yani nükleere ve son birkaç senedir doğalgaza karşın olan tepkiler de birikiyordu. Bunları doğru yerlere odaklamaya başladı insanlar, hem onlar, hem biz. Ama burada bir problem çıktı. Bu da ilginç ve bizim işimize yaradığını düşünüyorum. Dünya Gazetesi'ne yansıdı bu. Daha sonra çok fazla gazeteye yansımadı. Ama biz bunu medyaya taşımaya çalıştık.

Ekim 2004'te bu gazeteye çıktı, 2005 kampanyasının hemen önünde. 2005 yılında özellikle ben buna çok vurgu yaptım, çünkü gerçekten yenilenebilir enerjinin yasası hazırды, Meclisten bir türlü geçmedi. Meclisin gündemine gelip oylanması gerekiyordu. Enerji Bakanı her konuştuğumuzda "Gelecek, gelecek, eller kalkacak,

yasa gelecek” diyordu, ama tam 10 ay sürdü yasanın meclise gelmesi, geldikten sonra onaylanması. RESSİAD’tan bir grup Ali Babacan’ı görmeye gitmiş. Çünkü Ali Babacan’ın bu yasayı engellediğini duymuşlar ve onunla ilgili bir konuşma yapmışlar. Bu bence çok önemli bir nokta. Çok kısaca şu paragrafı söyleyeceğim. Ali Babacan’a soruyorlar: “AB var, şu var. Dışa bağımlılığı azaltmak için yenilenebilir enerji gerekli, Neden buna karşısınız?” Ali Babacan da şunu söylüyor: “ Shell ve BP gibi şirketler ve Amerikan Enerji Ajansı’nın başkanları yenilenebilir enerji gereksizdir dediler. Fizibilite raporuyla gelen birçok firma çok ucuz fiyatlar öneriyor.” Yani Ali Babacan bunu resmen söylemiş. Shell’e, BP’ye ve Amerikan Enerji Ajansı’na sorduk; bize yenilenebilir enerji gereksizdir dediler. Bunu Dünya Gazetesi yazdı. Başka gazetelerde çok fazla yazılmadı. Bunun da nedenini biliyorum. Ali Babacan AKP’nin sağlam adamlarından bir tanesi; konunun üstüne gidemediler. Bir de Funda Özkan yazdı Radikal’de. Ama ben bundan bahsetmeye başladım bütün TV programlarında. İklim değişikliği gelip, Ali Babacan’a döner hale geldi ve inanılmaz bir tepki oldu tabii. Bunun arkasından Zaman Gazetesi’nin manşeti geldi. Zaman da çok doğru bir şey yaptı orada. Böylece bize olan güven de tazelendi. Greenpeace’in söylediği bazı şeyler vardı. Sadece Greenpeace’in değil bütün nükleer karşıtlarının, yenilenebilir enerji yandaşlarının. Biz lobilerden bahsederiz, yani petrol lobilerinden, kömür lobilerinden. Bize hikâye gibi gelir bu. Bu durum, bu lobilerin nasıl işlediğinin en büyük kanıtıydı bence. Arkasından AKP içinde bölünmeler oldu, ulusalcı kanadıyla, Kendi içlerinde de tartışılar.

Sonra biz bir eylem yaptık. Dediğim gibi çok da fazla eylem yapmadık bunun için. Ben daha çok lobi yaptım. Greenpeace’in durgunluğu da aslında biraz bununla ilgiliydi. Bu eylemde bir sürü aksilik yaşadık aslında. Görsel anlamda çok başarılı bir eylem değildi. Hazine Bakanlığı Müsteşarlığı’nın önünde bir eylem yaptık. 2.80 metre uzunluğunda bir dil, hatta otomatik bir dil aslında bu. Dil kıvrık durumdaydı, basınca kendiliğinden çıkıyordu. Ucunda da bir tüy var. Slogan çok basit aslında; “Dilimizde tüy bitti. Rüzgar, güneş enerjisi, şimdi!” diye bir slogan bulduk. Çünkü gerçekten durum başka bir şey değildi. Ben 2004 yılında işe başlamıştım; biz yıllardır rüzgar, güneş, rüzgar, güneş deyip duruyoruz ama hiçbir şey olmuyor bu ülkede ve bunun olması için çok net bir şey var. Bu yasa çıktığında çok iyi biliyoruz ki bir şeyler olacak. Kocaman bir dil maketiyle müsteşarlığın önüne gittik. Bu çok etkili oldu. Bir sürü yerde, gazetelerde, televizyonlarda yazılıp çizildi Mesela yerel basında bile garip

garip şeylere rastladım. Başka bir konuda bile bizim sloganlarımızı kullanmışlar. Kömürle ilgili bir konuda dilimizde tüy bitti atasözüne gidiyor. Bakın, Greenpeace iyi iş yapmış diyor. İlginç, kim akıl ettiyse bravo diyor.

Bu mesajı da halkın anlayabileceği bir mesaj olarak verdik. Baktığımda halkın %70'i, 80'i bizi çok seviyor. Bu eylemden sonra, İstiklal Caddesi'nde yürürken, bir kadın beni kucakladı mesela. Bu kadar negatif bir etkimiz yok, ama şöyle bir şey var: "Aman! Bu çocuklar bir şeye karşılar." Bu bir negatiflik. Bunu kırmak gerekiyordu. Bu eylemler bu işe yaradı. Çünkü biz aslında ciddi anlamda mazlumduk. "Temiz bir enerji kaynağı istiyoruz. Bunlar zaten artık ekonomik olarak da öbürleriyle baş edebiliyor. Ama bütün bunlara rağmen yıllardır dinlemiyorsunuz bizi. Yeter artık bizi dinlemek zorundasınız". Mesaj buydu, halk da bunu anladığını düşünüyor. Hatta ben polislerle, müsteşarlarla konuştuğumda hepsi; iyisiniz, doğrusunuz, tamam yasa çıkacak, gibi şeyler diyorlardı. Bu etkili oldu. Tabii bununla da iş bitmedi. Mesela şu da çok ilginç; popüler de olduk. Okan Bayülgen'in iklim değişikliği konusunda bir programı vardı. Bunlar çok önemli. Ben çok net hatırlıyorum. İki tane program vardı. ATV'nin Siyaset Meydanı ve Okan Bayülgen'in programı. İnternet sitemize ziyaretler bu programlardan sonra 10 kat civarında arttı. O yüzden çok etkili oluyor bunlar. Orada da ben rüzgar ve güneşle ilgili maketler götürüp yine yenilenebilir enerjiden bahsetmiştim. Tabii bu dil eylemi de etkili oldu. Okan Bayülgen insanların dikkati çekiyor tabii.

Bütün bu şeyler amacına ulaşmaya başladı ama kampanyayı bitirici bir nokta lazımdı. Burada bir eksiklik vardı. Bütün rakamları veriyorsunuz, ama bir şeyi fark ettik ki Türkiye'de özellikle yenilenebilir enerji anlamında çok kaynak yok, en azından Türkçe kaynak yok. Greenpeace'in yaklaşık 98'den beri Avrupa Rüzgar Enerjisi Ajansı ile beraber yayınladığı bilimsel bir rapor var; "Rüzgar Gücü 12" veya "Windforce Twelve". Hatta bunun şimdi daha değişik versiyonları da çıktı, daha detaylı, teknik konularda olanları. 2005 yılı içinde bunun yayınlanmasına karar verdik. Kampanyanın bir tane hedefi de buydu. Bunun önemli olabileceğini düşündük. Rüzgar enerjisini ele aldık. Rüzgar şu yönden de önemliydi, bir yandan nükleerle baş ediyorduk. Nükleerle rüzgar santrallerinin ortak özelliği vardır; ikisi de elektrik üretirler. Çok da fazla bir şey yapmazlar. İkisinin de ortak özelliği elektriktir. Aslında güneş enerjisi gibi enerji kaynakları bambaşka şeyler yaparlar. Isı mesela, jeotermal enerji sizi ısıtabilir, soğuk da kullanabilirsiniz, her şey vardır. Hep üvey evlat olurlar ama aslında daha önemli

kaynaklardır. Ama rüzgar enerjisinin nükleerle baş etmede çok önemli bir özelliği vardı. İkisi de elektrik üretti; maliyet açısından karşılaştırması daha kolaydı. Rüzgar enerjisi daha ucuza mal oluyordu. Yakıt bağımlılığı yoktu. Bugün enerji kaynakları içinde baktığınızda hiçbir enerji kaynağının 20 yıl sonra kaç mal olacağını söyleyemezsiniz ama rüzgarın söylersiniz, çünkü rüzgarın ilk yatırım maliyetleri ve işletme giderleri bellidir. Yakıt maliyeti yoktur çünkü. Ama nükleerin, petrolün, doğalgazın, kömürün, hepsinin fiyatları değişir zaten siz de biliyorsunuz. Böyle bir avantajı vardı ve bu yüzden rüzgarı seçtik.

Çok detaylı bir rapordu, bir de tabii Türkiye'nin özel koşulu vardı yine. Aslında Akdeniz'de güneş enerjisi ön planda. Onlarda bu raporun güneşle ilgili olan bir benzeri var. Onu kullandılar ama ben itiraz ettim, Türkiye'de bunu kullanmak istiyorum diye. Çünkü Türkiye İngiltere'den sonra dünyada rüzgarı kullanma potansiyeline sahip ikinci büyük ülke, yani rapor Türkiye'yle çok örtüşüyordu. Bu raporu çıkardık, bayağı uğraştık Çeviri bir rapor biraz güncelledik, ama bu rapor şöyle bir şey yaptı; sanıyorum iki hafta önce bu raporu Avrupa Rüzgar Enerjisi Birliği Başkanı'nı da çağırarak Türkiye'de milletvekillerine takdim ettik ve gerekli bilgileri gönderdik. Raporun yansıması medyada çok iyi oldu. Bunun için çok iyi bir çalışma yaptık, küçük bir kampanya da raporun çıkışı için yaptık aslında. Çok iyi hatırlıyorum, Ertan'la beraber, Ertan bizim iletişim sorumlumuzdu, bayağı yorulduk. İki günümüz vardı, Greenpeace'in tüm dünyada yenilenebilir enerji kampanya sorumlusu Sven Teske ve Avrupa Rüzgar Enerjisi Birliği Başkanı Corin Milla da geldi. Tek, tek hedef belirledik medyada. Gazeteleri seçtik ve özellikle Dünya, Referans, CNBC, CNN, NTV, Cumhuriyet, Zaman ve bunlar gibi ekonomi gazetelerini hedef almaya çalıştık. Yüzde yüz başarı sağladık bu konuda. İstedığımız her kanalda ve her yerde çıktık. İki hafta sonra da yasa Meclis'ten geçti. Tam bunun üstüne geldi ve Enerji Bakanı teşekkür konuşmasında şöyle söyledi: Ben bu yasayı destekleyen "NGO"lara teşekkür ediyorum. Özellikle İngilizce söyledi nedense.

2004 yılında Enerji Bakanı'nı ilk kez dinlediğimde, hatta o zaman yine Zaman Gazetesine bir demeç vermiştim, bana sormuşlardı, Enerji Bakanı'nın konuşmasını nasıl değerlendiriyorsunuz diye. O konuşmasında nükleerden bahsetmiyordu. Yenilenebilir enerjiden, 50 megavatın altındaki barajlardan, yani inanılmaz bir şey, sanki Greenpeace kampanyacısı konuşuyormuş gibiydi. Ama üç ay sonra tamamen değişti. Biz lobilerin nasıl çalıştığını zaten biliyoruz. Meclis'e gidip gelmeye

başladıktan sonra bir şey öğrendim; birkaç milletvekili bana neredesiniz siz dedi, ilk Meclis'e gittiğimde. "Sizin her gün burada olmanız lazım, doğalgaz firmaları Meclis'e gelip her gün birilerini ziyaret eder" dedi. Ben o zaman öğrendim bu işlerin nasıl olduğunu, nasıl değiştiğini. Ciddi anlamda eğer yasayla ilgili bir kampanya yaparsanız bir şekilde Meclis'e girmek zorundasınız ve o lobiler kadar orada olmak zorundasınız. Hatta ben Ankara'ya taşınmayı teklif ettim Greenpeace'e, kabul olmadı. Ankara'da ofisimiz yok. Ben evimi ofis gibi kullanayım, Ankara'da olayım, Meclis'e gideyim dedim, ama olmadı. Neyse sonuçta kampanya bir şekilde sonuçlandı. Yasa tam istediğimiz gibi çıkmadı ama çıkması iyi bir şey, tabii bu kadar uğraştıktan sonra.

Yasanın kötü çıktığını biliyoruz, en kötü tarafı şu anda ortalama alış fiyatına elektriği alıyorlar. Bu da 5,5 Euro sent civarında, bu da rüzgar için çok iyi bir rakam değil. Çünkü doğalgaz santralleri bugün 9 sentten elektrik üretirken siz rüzgara kilovatsaat başına 5,5 sent veriyorsunuz. Hâlbuki biraz daha yükseltseler çok daha fazla rüzgar santrali devreye girecek. Bir de yedi sene alım garantisi verdiler. Bu garantiyi de Türk Lirası üzerinden veriyorlar. Bu tabii ki bir sorun çünkü bütün kredileri genelde yabancı bankalardan alıyorlar, bugünkü gibi YTL'nin Euro'ya karşı yükselmesi bütün rüzgar üreticilerini korkutuyor çünkü faizler artıyor. Onlar ya Euro cinsinden verin ya da Euro ya endeksleyelim diye bir teklif verdiler kabul edilmedi.

Şu anda verdikleri fiyat toptan alış fiyatı dediğimiz TEDAŞ'ın bir fiyatı. Her sene TEDAŞ belirler bunu. Bu fiyatı belirlerken tüm Türkiye'deki bütün elektrik üreten santrallerin ortalaması alınır. Kaça elektrik üretiliyor ve bu elektriğin ortalama fiyatı belirlenir. Normalde bu rakamın doğruyu yansıtması gerekir. Buradaki sorun şu, "serbest piyasa koşullarında ortalama fiyat budur, rüzgara da bunu veririm, eğer daha pahalıya mal ediyorsanız ben bunu almam" diyebilir. Ama asıl sorun şu: bütün santrallerin %58'i EÜAŞ'ye aittir Türkiye'de. EÜAŞ, biliyorsunuz bir devlet kuruluşu hala. Özellikle ekonomide çapraz sübvansiyon dediğimiz sübvansiyon vardır ve bu santrallere gider. Yatağan Termik Santrali'nden kaçta elektrik üretiyorsunuz diye sorduğunuzda, kilovat saat maliyeti nedir dendiğinde, santral müdürünün yanıtı tahminen 200 sente üretiyoruz olacaktır. Hâlbuki düpedüz yalan, çünkü ilk yatırım maliyetini hesaplamazlar. Kömürün alınışını, işletim maliyetini hesaplarlar ve gerçeği yansıtmaz bunlar. Bu yüzden de rüzgar sanayicileri buna haklı olarak itiraz ediyorlar; bu hala da tartışma konusu. Ama nasıl yapılacağı da belli değil.

İki yöntem var; ben savunuyor değilim ama ya hepsini özelleştirirsiniz, herkes, her şey serbest piyasa olur. O serbest piyasada fiyat belirlenir gerçekten, ya da siz teşvik verirsiniz. Dışarıdaki örnekleri incelediğimizde genelde teşvik veriyorlar. Ama bu teşviği şöyle hesaplıyorlar. AB’de Kyoto Protokolü’nün üç tane mekanizmasından bir tanesi olan ve şu anda çalışan bir emisyon ticareti var. Karbondioksit emisyonları alınıp satılabiliniyor. Ton başı çıkardığınız karbondioksitin bir değeri var. Bunu rüzgara çeviriyorlar. Mesela İspanya’da bunu yapıyorlar. Almanya’da bunun üzerine para veriyorlar. Ama İspanya’da karbonun emisyonuna göre rüzgar enerjisi şu kadar karbondioksit çıkarmaz, o zaman bu kadar parayı hak ediyorsunuz gibi bir mekanizma uyguluyorlar. Değişik bir yöntemleri daha var. Türkiye bunları hiç yapmadı; zaten dâhil değil, ve ciddi anlamda kötü bir yasa çıkardı. Ama bu yasa sonucunda şunu biliyorduk; Türkiye’nin en iyi rüzgarlı yerlerinde rüzgar türbini görecektik, ki oluyor şu anda. 20 megavattı yasa çıkmadan önce, hatta 6 sene aynı yerde kaldı kurulu rüzgar gücü. Şu anda 30 megavatlık bir santral kuruldu. 50 megavata çıktı. 45 megavatlık 2 santral daha kuruluyor, inşa halinde. Yani bu senenin sonunda 100 megavatı bulacak büyük ihtimalle. Bizim hedefimiz 200 megavat gibiydi 2006’nın sonuna kadar. Ama şu anda 1200 megavatlık lisans başvurusu var DTP’de.

Türkiye’de şu anda bizim umduğumuz bir değişiklik yapılıyor. Yani yine çok iyi değil, çünkü yasa çıkmadan hiç bir şeyi bilemiyorsunuz. Sona anda yasayı değiştirirler. Mesela AKP Grubu çok kötü bir şey yaptı. Yasada kurulacak bütün rüzgar türbinlerinin %45’i Türkiye’de imal edilsin diye bir madde vardı. CHP Grubunun Enerji Komisyonu’nun yaptığı bir şeydi. Bunu kaldırdılar. Benim istediğim şey değil bu çünkü bu yapılmazsa o istihdamla ilgili hesapladığım rakamlar doğru yere ulaşmıyor. Türkiye’de yapılması çok önemli. Her sene 17 kişi üretiminde, 5 kişi kurulumunda çalışıyor. Aynı üretimde büyük bir potansiyel var, bunu kaybediyorsunuz.

Ama yasada değişiklik yapacaklar. Değişiklik 7 sene alım garantisi veriyor. Oysa şu andaki yasayı 10 seneye çıkarmayı düşünüyorlar. Bu olursa 200’ün de üstüne çıkacak. 500 megavatlara doğru gidebilir sanıyorum. Bir avantaj da şu oldu. Az önce değindiğim kıstas çok önemli. Doğalgaz fiyatları çok arttı ve düşük fiyata rağmen umulmadık birçok yer rüzgar için elverişli hale geldi. Çünkü rüzgar enerjisi ucuzladı. Rüzgar enerjisinde pahalılaştan bir şey oldu, tüm dünyada aslında bütün enerji

ekipmanları müthiş arttı. Enerjiye inanılmaz bir talep var. Yani ister hidroelektrik santrali, ister kömür santrali için türbin almaya kalkın, ya da şimdi rüzgar türbini almaya kalkın, fiyatlar arttı, çünkü talep var. Mesela şu anda 2 seneden önce sipariş alamıyorsunuz rüzgar türbini için. Bütün fabrikalar dolu, kapasite artırımına gidiyorlar. Böyle sorunlar var.

Soru: Yeni alevlenen tartışmalar var. “Yanı başımızda nükleer var biz de neden olmasın?” gibi, nükleer santrali yapacaklar galiba her şeye rağmen.

Cevap: Yapamayacaklar onu merak etmeyin.

Soru: Yıllardır bu tartışmayı yaşıyoruz. Yapmayacaklarsa niye tartışıyoruz?

Cevap: Ben onu bilmiyorum, bu kampanyanın başka bir tarafı. Yasayla ilgili şeyleri burada konuşalım. Türkiye’de biliyorsunuz serbestleşmeye çalışan bir elektrik enerjisi piyasası var ve EPDK da bu konuda oldukça ısrarlı. Aslında Yusuf Günay’ı bu konuda takdir etmek lazım. Ciddi anlamda da birkaç kez söyledi. Nükleer enerji serbest piyasada çalışmaz diye, çünkü nükleer enerjiye sübvansiyon vermeniz lazım. İlk yatırımından tutun, olası kazasına, kurum maliyetine kadar. Bu bir gerçek. Mesela Kanada için yılda 17,5 milyar dolar sübvansiyon verilmiştir. Amerika’da bugüne kadar 100 milyar doları bulan sübvansiyonlar var; özellikle de hızlı çalışan reaktörler için. Fransa’nın ki bilinmez çünkü Fransa çok gizli tutar bu konuları, sır gibi saklar. Zaten bu yüzden de özelleştirmiyorlar. Avrupa’ya bakarsanız birçok ülkede enerji sektörünün hemen hemen %70’i, %80’i özelleşmiş durumdadır. Fransa’da EDF devlet kurumudur, çünkü nükleere inanılmaz kötü bir yatırım yaptı Fransa; bunun acısını çekiyor. Bu yüzden de Fransa konusunda hiçbir rakamı bulamazsınız. Ben bu rakamları enerji konusunda çalışan Belçikalı bir avukat aracılığıyla buldum; 7 sent kilovat saat maliyeti diye. Fransa için bunların hiç birisini yazılı olarak bulamazsınız. Türkiye’nin önünde bu sorun var. Türkiye piyasayı serbestleştirmeye çalışıyor, liberal piyasayı kurmaya çalışıyor, AB direktifleri de bu yönde aslında. Peki, nasıl bir nükleer santral kurulacak, çünkü özel sektör de kesinlikle ya hazine garantisi istiyor, ya da alım garantisi istiyor. Alım garantisi verdiğiniz zaman kaç liradan vereceksiniz? Bugün Enerji Bakanı’na sorduğunuzda, ya da TAEK’e sorduğunuzda, size doğruyu söylemiyorlar. Size nükleerden 2–3 sentten elektrik üretileceğini söylüyorlar. Böyle bir

şey mümkün değil, dünyada üretim fiyatı 7–8 sentten aşağı değildir. Ne yaptığınıza bağlı olarak ülkeden ülkeye değişir. Yani 2 sente elektrik üretirsiniz; hücrenin çeperini daha ince tutarsınız; atıkları dağlara atarsınız. Gerçekten başka türlü maliyeti düşürmeniz mümkün değil, çünkü nükleer santralinin inşasının maliyetinin %80'i demir, çelik ve beton maliyetidir. Bunları azalttığınız zaman da zaten güvenliği azaltmış olursunuz. Bu maliyeti azaltmadığınız zaman alım garantisini neye göre vereceksiniz? Nükleere diyeceksiniz ki, ben ürettiğiniz elektriğin %30'unu şu fiyattan almayı garanti ediyorum. Hangi fiyattan? 8 sent mi? 8 sente dediğinizde bu sefer rüzgarcılar güneşçiler veya jeotermalciler sizin karşınıza çıkacaklar. “Ben bu kadar temiz enerji üretiyorum, yerli enerji üretiyorum 5 sentten alıyorsun, nükleere 8 sent veriyorsun” diye kavga çıkacak. EPDK bununla baş edemeyecek. Böyle kocaman bir sorun var piyasayla ilgili. Bu birinci sorun.

İkinci sorun Türkiye'nin gerçekten nükleere ihtiyacı yok, bu bambaşka bir şey. Türkiye'ye hep enerji fakiri diyenler var; televizyonlara çıkıyorlar. Ben onların dediğini şu anlamda doğru buluyorum; Türkiye konvansiyonel kaynaklarda enerji fakiri bir ülke olabilir, ama yenilenebilir enerji kaynaklarında enerji fakiri bir ülke değil. Üçüncüsü, dünya değişiyor, Türkiye'nin en büyük ayıbı ve hatası bunun hiç konuşulmaması. Türkiye'de rüzgar santrali kurmaktan da önce yapılacak ilk iş enerji yoğunluğunu düşürmek. Türkiye Avrupa'nın en kötü enerji kullanan ülkesidir. Almanya'nın 4 katı enerji kullanıyoruz. Enerji hesaplamaları yarattığınız gayrisafi milli hasılaya bakılarak hesaplanıyor. yani bir iş yaparken ne kadar enerji harcadığınıza bakılıyor. Şu anda 1000 Avroluk bir GSMH yaratmak için sanırım 400 kilo gram eşdeğeri petrol kullanılıyor. Almanya'nın 4 katı enerji harcamak zorundasınız Türkiye'de aynı işi yapmak için. Bazı nükleer ya da kömür santralini savunan insanların ciddi anlamda 60'lardaki bilgilerini tazeleyememiş olduklarını düşünüyorum ve at gözlükleriyle bakıyorlar. Bazıları zaten direkt olarak firmalara çalışıyor. Dünya o kadar çabuk değişiyor ki, hele enerji piyasası inanılmaz hızlı değişiyor. Bu bilgileri bilmiyorlar. Enerji yoğunluğundaki bu rakamlara bakıp, ortaya bir şeyler koysalar her şey anlaşılacak. Avrupa'da 15 ülke arasında nükleer reaktör inşa eden bir ülke vardır. Gelişmiş ülke sayabileceğiniz tek ülke Finlandiya ve Finlandiya'nın en önemli özelliği enerji yoğunluğu Avrupa'daki en kötü ülkelerden biri olması. Enerjiyi en kötü kullanan ülkelerden bir tanesi Finlandiya. Türkiye ile Finlandiya'nın ortak özelliği nükleere

gitmeleridir. Eğer enerjiyi kullanmayı bilmiyorsanız büyük santrallere gidersiniz. Bu nükleer olur, doğalgaz olur; 1,000 megavat- 2,000 megavat. Aslında kriter bu.

Enerji devrimi dediğim hikaye de bu aslında, bunu değiştirmek lazım. Türkiye aynı işi daha az enerjiyle yapabilir mi? Yapabilir. Kat, kat yapabilir ve müthiş bir potansiyel var ama bunu yapabilmek için de bence muhafazakâr kafalar, bu 60'ların kafaları, değişmeli yoksa enerjide devrim yapılamaz. Ben bunları söylediğimde hocaların hepsi duruyor ama bürokrasiyi değiştirmek çok zor. Almanya'da bugün 19,000 megavatlık kurulu rüzgar gücü var. Almanya'nın rüzgar potansiyeli de çok iyi değildir aslında. Kapasite faktörü dediğimiz bir oran var, yani verimli gibi algılayabilirsiniz. Ortalaması %20'lerdedir. Türkiye'deki Bozcaada Santrali dünya rekortmeni bir santraldir. %41'eri görmüştür. Bu oran barajların verim faktörüne yakındır, ki aslında rüzgardan beklenmez bu kadar kapasite faktörü. Bandırma'ya yeni kurulan santrali ise bilemiyorum, hayata geçince göreceğiz ama ölçümler %45 diyor, bu korkunç bir rakam. Eğer bu oran doğru çıkarsa, bu santral dünya birincisi olacak herhalde. Bu rakamları karşılaştırırken Almanya'ya baktığınızda şöyle bir şey var. Türkiye'nin tüm santrallerinin kurulu gücü 40,000 megavat. Bunların içinde sadece 50 megavatı rüzgar, 22 megavatı jeotermal. Güneş ısı da kullanılıyor, genelde su ısıtmada. Almanya'da 100,000 megavatlık kurulu bir güç var. Bunun 20,000 megavatı hâlihazırda rüzgar enerjisi. Ayrıca rüzgar enerjisine değişken deniliyor, bilemiyoruz gibi şeyler söylüyorlar ve Türkiye'de çok konuşuyorlar bunu. 20,000 megavatlık bir kurulu gücünüz var ve Almanya bunu çok büyük bir rahatlıkla idare edebiliyor. Almanya'da elektrik kesintisi olmuyor. Daha da iyi bir rakam vereyim. Danimarka elektriğinin %21'ini, çok net bir rakam bu, rüzgardan karşılıyor şu anda ve Danimarka'da elektrik sıkıntısı yok. Bunun çok net bir yöntemi var; rüzgar enerjisini tahmin edebiliyorsunuz. Hiç de tahmin edilemeyen bir enerji değildir. Meteoroloji sayesinde 2 gün önceden ne kadar elektrik enerjisi üreteceğinizi görebiliyorsunuz, buna göre de hangi santrali kapatıp, hangi santrali açacağınıza karar veriyorsunuz. Özellikle büyük barajlar çok iyi çalışıyor. Türkiye'de zaten yeterince baraj kurulmuştur. Termik santraller, doğalgaz santralleri de yine bunu yapıyor, yine Türkiye'de yeterince var. Yani şu andaki santralleri kullansanız, rüzgarın olmadığı anda ona göre barajın kapağını açılıyorsunuz. Tüm yapılan iş bu: koordinasyon. Bunu Türkiye'de ki kurumlarla konuştuğumuzda "bir barajın çalışmasını bile ayarlayamıyoruz siz bize rüzgarla koordinasyondan bahsediyorsunuz " diyorlar ve 20

megavatlık rüzgardan korkuyorlar. Bu tamamen planlamayla ilgili bir şey ve devrimin arkasında bu yatıyor. Ciddi anlamda bunun değişmesi lazım. Bu planlamayı yapamayan insanlarla gerçekten hiçbir şey yapamazsınız. Neyse çok konuştum. Bir şey unuttum mu diye bakıyorum ama yok.

Soru: Yasa bahsettiğiniz gibi çıkmadı herhalde?

Cevap: Yasa istediğimiz gibi çıkmadı ama ben zaten o yasa çıktıktan sonra Greenpeace'den iç kavgalar yüzünden ayrıldım. Çıkmadan önce çok net olarak bu yasanın değişeceğini söylemiştim. Bir sene içinde bu yasanın işlemediğini göreceklerini söyledim. Çünkü alınan çoğu lisans işlemeyecek, alınan 200 megavatlık lisans var. Bunların 100, 200'ü hayata geçecek gibi. Ve yasanın değişeceğini geliştirileceğini ve bunun için çalışılması gerektiğini düşünmüştüm. Bununla ilgili bir kampanya yürüttürdüm eğer kalsaydım. Yasa değiştikten sonra işler değişecek.

Burada kritik bir şeyi unuttum. Neden nükleer değil, rüzgar hikâyesi bence çok önemliydi. Az önce elektrikten bahsettim. Ben şuna inanıyorum. 38 senedir bu ülkede nükleer enerjiyle ilgili konuşuluyor. 38 senedir nükleer santral kurulmaya çalışılıyor. Bu, benim gibi birçok insanın hayatını, gençliğini tüketti. Ben ciddi anlamda rahatsız oldum. 6 sene İngiltere'de kaldım, geldim, 3 ay sonra bana yeniden nükleer dediler. Halbuki çok heyecanlanmıştım, iklim değişikliği gibi yeni bir konuda çalışacağım diye. Ciddi anlamda hayal kırıklığına uğruyorsunuz ve çıkıp yeniden, hayır, gerekli değildir, talep tahmininiz yanlış, nükleer pahalı gibi şeyler söylüyorsunuz. En azında ben 92'den beri, hesap edince 15 senedir, bunları söylüyorum. Ciddi anlamda yoruyor insanı ve bir şey de değişmedi nükleer enerjide, ama en azından rüzgar falan gibi şeyler geliyor. Bu çok önemliydi. Neden? Çünkü nükleer değil rüzgar dedik Bu kampanyanın nihai amacının şu olması hedeflenmişti: "Yeter artık. Biz Türkiye'de bir kampanya yapalım; öyle bir şey bulalım ki bir daha karşımıza nükleerdi kömürdü diye çıkmassınlar". Asıl amaç buydu kampanyada ve o yüzden yenilenebilir enerji dedik.

Almanya'da olduğu gibi iyi bir yasayı çıkartabilirseniz zaten kendi kendini götürür yasa. Bundan sonra biz de falanca santrali durduralım diye çıkmak yerine başka şeylerle uğraşırız diye umuyordum. En büyük amacım da buydu. Nükleer değil, rüzgar ve bu yasa o yüzden çok önemli. Bu süre içinde, 1 sene nükleer enerji

konuştuk mesela. Nükleere karşı çok direk bir eylem yapmadık, çok küçük şeyler yaptık. Benim derdim bu yasayı çıkartmak ve yasanın nükleeri kendi kendine durdurmasını sağlamaktı. Çünkü gerçekten yasa çıkar ve yasadaki şartlar doğru olursa, nükleere karşı yenilenebilir enerji büyüyecekti. Yasa iyileşirse, hala olma potansiyeli var, Türkiye’de insanların hayatlarını kurtarabiliriz.

Rüzgar gücüyle Greenpeace’de hala ilgilenenler olabilirler; indirebiliyorsunuz da sanıyorum internette. EWEA’nın sitesine girebilirsiniz, www.ewea.org bahsettiğim rapor orada Türkçe olarak da var. Çok ilginçtir 98’den beri çıkan, her sene yenilenecek bir rapor. Binlerce rapor içinde, Çincenin falan yanında bir tane de Türkçe rapor var. O da hoşuma gitti aslında. Bu rapor tam 100 sayfa; Türkiye’de rüzgar enerjisiyle ilgili bu kadar detaylı başka bir kaynak daha olduğunu sanmıyorum. Kampanyanın bir başka planı da, ben ne yazık ki görevim bittiği için gerçekleştiremedim, her üniversitenin kütüphanesine bu kitaptan iki tane göndermekti. Bilmiyorum yaptılar mı şu anda, pek sanmıyorum ama, benim derdim buydu. Üniversite öğrencileriyle çok karşılaşıyordum imza kampanyalarında, standlarda.

Bir tane anekdot anlatayım. Çok kötü bir örnek aslında, üzülüyorum bunu anlatırken. Marmara Üniversitesi’nden bir öğrenci geldi; sanıyorum Elektrik Mühendisliği’nde okuyor, Nükleere hayır diyoruz. O da, neden, ne yapacaksınız onun yerine, dedi. Rüzgar, güneş var, dedik. Yok, böyle bir şey. Rüzgarla elektrik falan üretemezsiniz, gibi bir şey söyledi. Emin misiniz dedim. Almanya’yı söyledim; İspanya’yı söyledim. Yalan söylüyorsun dedi bana, çok sert de bir tepkiydi ve kızdım tabii. Yalan söylemiyorum isterseniz bir yerde internet bulalım, dedim. Bir panik oldu. Marmara Üniversitesi Elektrik Bölümü’nde okuyormuş. Ben de Enerji Ana Bilim Dalı Başkanı Tanay Sıtkı Uyar var, lütfen gidin onunla konuşun dedim ve yalan söylüyorsunuz diye bağırarak kaçtı stanttan. O sırada bu kitap olduğunda mutlaka üniversitelere girmeli diye karar verdim, çünkü Türkiye’de Türkçe kaynak yok. İngilizce kaynağı zaten herkes okumuyor. Tamam, İngilizce çok konuşulmaya başlandı ama bence hala rapor okumaya geldiğinde Türkçe okumak daha faydalı. Bu raporu çok kişi okudu, onu biliyorum. Siz de edinirseniz sevinirim aslında, çok da eskimedi. Zaten rüzgar ve yenilenebilir enerjiyle ilgili kaynaklara dikkat edin, her sene çok fazla değişiyor. Bir avantajı da budur zaten yenilenebilir enerjinin. Yılda 2,000 megavatlık rüzgar santrali kurabiliyorsunuz. İklim değişikliği için rüzgar bu yüzden çok önemli aslında. Çünkü

doğalgaz santralının fizibilitesiyle beraber kurulum süresi iki buçuk senedir. Nükleeri de yedi, sekiz seneden önce hayatta kuramazsınız. Kömür santrali ise en az beş, altı senedir.

Soru: Rüzgar santrallerinin kurulumu ne kadar sürüyor?

Cevap: Eğer ölçümleri yapılmışsa, Almanya ve İspanya'nın son 5 senesine bakarsanız, bir senede 2,000 megavatlık bir güç kurulabiliyor,. İklim değişikliğine çabuk bir şey yapılması gerektiği için rüzgar çok önemli. Bu yüzden bu kadar öne çıkıyor. Bazen bize kızıyorlar, rüzgar lobisinde mi çalışıyorsunuz diye. Asıl nedeni dediğim gibi rüzgar ve nükleeri karşılaştırabiliyorsunuz, çünkü ikisi de elektrik üretiyorlar, başka bir marifetleri yok aslında. Ben bunu kötü olarak değerlendiriyorum, çünkü yenilenebilir enerji dediğiniz şey bambaşka bir şey, yani güneş enerjisi bambaşka bir şey. İkincisi de hızlı olması. Karbondioksit emisyonları çok az.

Bu enerji devrimiyle ilgili son şeyi de söyleyeyim bitireyim. Türkiye'de, mühendislerin çoğunda, büyük santral merakı var. Eğer mühendislerle karşı karşıyaysanız bununla baş etmek zorundasınız. Bazıları itiraf ediyor bunu. Bu büyük bir sorun. Türkiye'nin 2001 yılında yaşadığı enerji krizindeki en büyük sorun yanlış talep tahminleri ve zamanlarının da yanlış yapılmasıydı. Enerji krizi geliyor denildi. Kocaman kocaman doğalgaz santralleri kurdular. Eğer doğalgaz santrallerinin küçük olanlarını kursalardı belki bugün bu büyük sorunları yaşamıyor olacaktık. Bu bütün santraller için geçerli. Yani 1,000 megavatlık bir santral kuruyorsunuz. Birincisi arıza yaptığında mahvoluyorsunuz. Güney Afrika'da şu anda tamir oldu mu bilmiyorum, başında tek reaktör vardır, Koeberg Santrali. Onun bir ünitesi yanlış bir cıvata yerleştirilmesi sonucu arıza yaptı. Cape Town'da elektrik kesintileri altı ay sürdü. Hala da sürüyor mu, tamir ettiler mi bilmiyorum. Kimse bunları konuşmuyor. Rüzgar kesilir falan diyorlar. Nükleer teknoloji ciddi anlamda zor bir teknolojidir. Bu bahsettiğim Siemens yapımı santral, Almanya'dan parça, parça getiriliyor. Koca türbin gitmiş bir cıvata yüzünden. Altı ay elektrik kesildi. Bunu Kiev'de Çernobil'in 20. yıl dönümünde, oradaki Güney Afrika'dan gelen konuklara sordum, üç ay diye biliyordum ama altı aymış. Santralin bulunduğu bölgede elektrik kesintileri oluyor dedi. Doğalgaz krizi bir gündü hatırlatırım size. Ne biçim propaganda yaptılar nükleer kesin gelmeli diye. Büyük santral kurarsanız böyle tehlikeleri var, ama rüzgarda böyle bir şey yok. En büyük santral 5 megavat ki o da dünyada çok az, Avrupa'da ortalaması 2,5. Bunun

bir arızasında, teknisyenin gidip yapması en fazla 3, 4 saat alıyor. Bu tip avantajları var küçük santrallerin. Sadece rüzgar için değil, küçük hidra, küçük güneş gibi her şeyin küçüğü çok önemli. Sizin enerji planlarında yanlış yapmanızı engelliyor. Arıza gibi durumlarda size yardım ediyor. 10 tane rüzgar türbini devreden çıktığında 25 megavat ediyor, ama bir nükleer reaktör devreden çıkınca 1,000 megavat ve ülke felç oluyor. Bunları kimse konuşmuyor Türkiye’de ne yazık ki. Neyse, başka sorularınız var mı?

Soru: Rüzgar terminalleri yapıldığı takdirde bunların doğaya bir etkisi var mı? Terminalin belli bir bölgedeki hava akımı ve canlı yetişmesini etkilemesi gibi mesela.

Cevap: Bu doğru değil, yanlış. Rüzgar enerjisinin aslında en büyük avantajı, yer işgal etmemesidir. Almanya’da mesela rüzgar enerjisini en büyük destekçileri çiftçilerdir. Bu yasa alım garantisi verdiği için bu alımın garantisine güvenip, bankalara gidip kredi alıyorlar. Çiftçiler kendi alanlarına, tarlalarına kendi rüzgar türbinlerini kuruyorlar, çünkü aynı tarlada bir yandan da tarıma devam edebiliyorlar. Ben bunu birkaç kere Tarım Bakanlığı’nın uzmanlarına söyledim. Onlar sevdiler ama bürokratik engelleri geçemiyorlar herhalde. Az önce söyledim Türkiye’ye göre kampanya yapmak benim için çok önemliydi. İlki istihdamla ilgili, ikincisi de bu. Yenilenebilir enerjide aslında en büyük hedef tarımla uğraşan işçiler. Şu anda en kötü sektör tarım sektörü ve bu insanların en büyük dertleri de yılsonunu görememektir, çünkü Türkiye’de hasat belli olmaz. Onlara şöyle bir şey verdiğinizi hayal edin;

sadece bir rüzgar türbini, alım garantisi, yani hükümet size ürettiğiniz elektrik başına para veriyor. Rüzgarın ölçümleri bilinebildiği için fiyat aşağı yukarı bilinebilir. Diyelim ki bir milyar para gelecek bu çiftçiye. İnanılmaz önemli bir şey bu çiftçi için. Hayatında ilk kez, bir çiftçi senenin sonunda ne kadar parasının geleceğini biliyor. Dolu olur, yağmur olur bütün ekini mahvolur, çiftçiler küçük zaten genelde Türkiye’de. Böyle bir fırsat bence çiftçiler için de çok yararlı. Bunları söylemiştim.

Soru: Biodizel hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cevap: Önce bir önceki sorunun cevabına devam edeyim. Tehlikelerde en çok konuşulan gürültüdür, rüzgar enerjisinin gürültü yaptığıdır. Unutulan bir şey var, rüzgar enerji santrallerinin en yakın yerleşim yerine 350 metre mesafede kurulması

tavsiye edilir. Ayrıca rüzgar enerjisi santralının yanında durduğunuzda, bu sanırım 1,5 megavatlık bir santral için alınmıştı, 50 desibellik bir gürültü olur. 50 desibellik gürültü 3 kişinin arabanın içinde, otobanda hissettiği gürültüdür. Bunlar biraz çevrecilere karşı kullanılan şeyler. Bir de kuş hikâyesi vardır. Tabii ki milli parkların üzerine, rüzgar türbini kurulmaz. Bu bir hata olur ama istatistiklere baktığımızda çok ilginçtir ki rüzgar türbini yüzünden ölen kuşların oranı, yüksek gerilim hatları yüzünden ölen kuşların oranından yaklaşık 50 kat daha az. Tabii rüzgar türbinleri çoğalırsa bu oran değişir mi buna bakmak lazım. Zaten şunu unutmamak lazım; ister rüzgar, ister nükleer, ister fabrika kurun, ekolojiye bir zarar verirsiniz, ama önemli olan mümkün olan en az zararı vermektir. En iyisi de bu yüzden enerji verimi ve tasarrufudur. Hiç tartışmasız ilk tercih daha az elektrik harcayıp daha az santral kurmak olmalıdır.

Bir de görüntü kirliliği sorunu var, bu çok ciddi bir şey olabilir, ama çok görelî bir kavram, insandan insana değişiyor. Rüzgar türbini beni rahatsız etmeyebilir ama başka bir insanı aynı yere kurulacak bir rüzgar türbini rahatsız edebilir. Bunda da temel kriterler var bence. Hiç uygulamadık tabii Türkiye’de ama halka sormak, halka danışmak lazım.

Soru: Bu teknolojileri karşılaştıran araştırmalar var mı?

Cevap: Bu tip istatistikler pek yok ama bunun sebebi 10–15 senelik bir teknoloji olması da olabilir. 10 senedir çok iyi gelişmeye başladı, belki ondan. Çok kesin konuşmak istemiyorum, dediğim gibi, savunma gibi bir niyetim yok ama eğer siz enerji santrali kuracak ve elektrik üretecekseniz o zaman da karşılaştırma yapacaksınız. Elektrik üretmeyelim diyorsanız, o zaman tartışacak hiçbir şeyim yok, rüzgar santrali tabii ki kurmayın. Dediğim gibi tasarruf, enerjiyi verimli kullanmak çok daha önemli bir kaynak. Ama yerine bir kömür santrali kuracaksınız, o zaman ben sizinle ciddi anlamda tartışırım. Rüzgar ve kömür santrallerinin hangisinin görsel kirliliğinin, hangisinin çevresel kirliliğinin daha fazla olduğunu tartışmak önemlidir. Bugün iklimden bahsediyorlar. İklim çözümler bulduk gibi biraz desteksiz atıyorlar, ama kömür santraline karşı kötü bir söz söylediklerini duymadık onların. Bunlar biraz argüman, ne yazık ki biraz politik argümanlar kullanıyorlar.

Bioyakıt bence biraz daha hassas bir konu. Ulaşım önemli bir sorun, özellikle de iklim değişikliği açısından en temel sorunlardan bir tanesi. Enerji kaynaklarında karbondioksit salınımlarını başka kaynaklara giderek, enerji verimliliğine giderek değiştirebiliyorsunuz, azaltabiliyorsunuz. Uluslararası Enerji Ajansı'nın da bu konuda araştırmaları var. Şu anda teoride en büyük sorun hala ulaşım. Ulaşım kaynaklı sera gazı emisyonlarını nasıl azaltacağımızı bugünkü yöntemlerle ciddi anlamda bulmak mümkün değil. Bu ciddi bir sorun. Çünkü Uluslararası Enerji Ajansı da, başka kaynaklar da petrol yaktığınız sürece veya araba kullandığınız sürece bunu azaltmayı çok olası görmüyorlar. Bioyakıt geçici bir çözüm, biliyorsunuz fotosentez yapıyorlar, sera gazı emülsiyonlarını azaltıyorlar, ama bioyakıtta kullandığınız bitkiler nedir? Bu bio kütle içinde enerji santralinde sorulacak bir soru, siz farklı solunum kullanıyorsanız bu C4 bitkisidir, GDO bitkidir aslında. Yani GDO'ya ne kadar yakınsınız, şeker kamışı kullanıyorsanız o başka bir şey. Bioyakıtta tarım alanlarının ne kadar kullanılacağını çok iyi hesaplanması lazım. Yani bir ülkenin tarım alanlarını tamamen bio yakıt için ayırmak ne kadar mümkün, tabii saçma sapan bir şey olur bu.

Soru: Destek veren kuruluşlar var, peki ne kadarı gerçekten organik madde?

Cevap: İçine ne kadar katıldığı da önemli. Mesela Petrol Ofisi'nin çıkardığında %3 oranında. Bioetanol bence daha mantıklı bir çözüm olabilir. Brezilya'nın çok güzel bir modeli var ama bunda da yine asıl sorun tarım alanlarının ne kadarını kullanacağınız. Ne kadarını bioyakıtta, enerji bitkilerine, enerjiye ayıracaksınız, ne kadarını yiyeceğe ayıracaksınız bunu iyi planlamanız lazım. Temelde bence Türkiye'de en büyük eksiklik enerjiyle uğraşanların, Enerji Bakanlığı'nın yıllardır bir hedefinin olmaması.

Soru: Yani politikasının olmaması.

Cevap: Evet, politikasının olmaması. Ne yenilenebilir enerjide bir hedefleri var, ne doğalgazda. O yüzden zaten bir bakan geliyor doğalgaz lobisiyle arası iyi. Doğalgaz santralleri kuruluyor. Şimdi de kömür santralleri kurulacak.

Yorum: Orhan Kural var, çevreci benim gördüğüm kadarıyla.

Cevap: Orhan Hoca ya bir şey diyemiyorum ben.

Yorum: Nükleer konusunda bir kanalda konuştu.

Cevap: Evet, biliyorum televizyonda.

Yorum: Oradaki tartışmada benim ağızım açık kaldı. Nükleer mi, kömür mü tartışıldı. Başka bir şey yoktu.

Cevap: Benim dediğim de bu zaten. Yenilenebilir enerjiyi bu yüzden çıkartmak istiyorum. Demin baktığınız o bir sürü dostlarınız kömür konusunda ulusalcı çıkıyorlar. İklim değişikliği denilince “bana ne Amerika kirletiyor” diyorlar. Bu ülkenin atasözleri var, ben onları çok seviyorum. Dilimizde tüy bitti gibi sık sık kullanıyorum bunu. Herkes kendi evinin önünü süpürürse her şey temiz olur diye sürekli konuşuyorlar her tarafta, ama iklim değişikliğine gelince bunu yapmıyorlar. Amerika yapacak, onlar temizleyecek, burada hiç bir şey yapmayacağız. AB'nin hedefleri var, onlara uymuyor. İklim değişikliği konusunda Türkiye'yi bekleyen çok ciddi tehlikeler var. Avrupa Birliği'ne girdiğiniz anda, siz Kyoto'ya taraf olacaksınız. Kyoto'nun ikinci bölümüne Türkiye nasıl taraf olacak? Siz bugün kömür santralini kurarsanız, yapamazsınız. Son on yılda yüzde altmış beş artırmış. Komik bir şey daha anlatayım; bunu web sayfasından kaldırdı Çevre ve Orman Bakanlığı. İklim değişikliği çerçevesi açıklandığı gün basın açıklaması yaptılar. Türkiye UNFCC'ye imza attı, hayırlı uğurlu olsun gibi şeyler yazıyor. Sonunda da şu var; son on yıl içerisinde Amerika sera gazı emisyonlarının yüzde beş, Avrupa Birliği şu kadar arttırmıştır. Türkiye'de de son dokuz yılda yüzde altmış beş artış sağlanmıştır. Konvansiyonu imzaladıkları basın açıklamasında yazıyorlar bunu. Önüme geldi, ben bunu daha sonra Açık Radyo'da Ömer Madra ile beraber de söyledim. Bir dostumdan öğrendim; “Özgür senin yüzünden kaldırdık onu web sayfasından” dedi. İşte böyle korkunç bir durumda Türkiye.

Soru: Şu an zaten enerji bakanlığının enerji politikası nedir?

Cevap: Kömür santralleri de gelecek ve ben size bir şey söyleyeyim; en az iki sene içinde büyük bir fiyasko olacak. Ben medyum gibi konuşuyorum ama, iki tane de

büyük doğalgaz santrali kurulacak bu ülkede. Çünkü son üç senedir hiçbir şey yapmadılar yatırım olarak. Eğer talep artışı böyle giderse, kötüledikleri doğalgaz santrallerini kuracaklar, sonra üç senedir fiyat artışı yapmıyorlar diyorlar enerjide fiyatı da artırmak zorundalar çünkü doğalgaz şu anda pahalı. Ama bunu seçimlerden sonraya saklamaya çalışıyorlar.

Soru: Neden rüzgara akılları basmıyor?

Cevap: Ali Babacan örneği iyi bir örnektir aslında.. Şimdi bunu Shell'le BP'yle konuşursunuz, konuşuyorum, konuşmak zorundayım. Haber yaparken nükleercileri de aramak zorundayım, bu çok normal bir şey. Ali Babacan da sorabilir. Ama bunun yanında bugün Türkiye'de iyi kötü Rüzgar Enerjisi Sanayicileri Derneği var, hadi Greenpeace'e gelmiyor, onlara gidip sorması lazım. Bunu savunan hocalar var. Bunları yapmıyorsanız, bu sefer garip bir tablo çiziyorsunuz. Birinci yöntem, lobiler ciddi etkili oluyor. İkinci yöntem, kaynaklara bakın. At gözlüğü derken birçok hocayı suçlamak istemiyorum, ama ciddi anlamda araştırmıyorlar. Ben birkaç panelde çok kötü durumlara düştüm. Hiç hoşuma gitmiyor benim birilerine ders verir gibi olmam, ama çıkıyorlar en büyük rüzgar türbinine 2 megavat diyor profesör doktor bilmem kim. Ben çıkıyorum diyorum ki 5 megavatlık rüzgar türbini var, iki futbol sahası kadar büyüklüğü. Bilmiyorlar bunları. Çok ciddi sorunlar bunlar, bana yalan söylüyorsunuz diyen öğrenci de çok suçlu değil, çünkü bir türlü anlatamamışız.

Daha da komik bir şey anlatayım size. 2004 yılında Sarıgerme toplantısında, ana tema güneş enerjisi, Elektrik İşleri Etüt İdaresi'nden bir beyefendi görevlendirilmiş, toplantıyı izliyor. Üç günlük toplantının iki gününü tamamen yüzerek geçirdi Sarıgerme Muğla'da biliyorsunuz. Üçüncü gün sonuç toplantısında Carsten Pfeiffer vardı. Pfeiffer de Yeşiller Partisi'nin Enerji danışmanıdır. Aslında mühendis zaten. Güneş enerjisini anlatıyor. Bunu anlatırken tekneleri örnek verdi. Türkiye'de güneş enerjisiyle çalışan çok güzel tekneler hayata geçirilebilir ki bir tane yapıldı. Belki biliyorsunuzdur Dalyan'da bir tane tekne var güneş enerjisiyle çalışan. Elektrik İşleri Etüt İdaresi'nden beyefendi kalktı dedi ki : "Ya siz neden bahsediyorsunuz, güneş enerjisiyle tekne götüreceksiniz, biz ampul yakamıyoruz." Bunu söyledi inanabiliyor musunuz? O inat ettikleri proje yapıldı şu anda, bir tekne var Dalyan'da güneş enerjisiyle çalışan.

Beni Ulusal TV’de bir programa çağırıldılar; tuzak bir programdı, beş kişiydik. Bu nükleer tartışmasının ilk çıktığı zamandı, dört tane nükleerci ve ben. Bir tanesi İTÜ’den Prof. Dr. Necmi Dayday, toryumcu; hiç tanımadığım Işık Üniversitesi’nden öğretim görevlisi bir beyefendi vardı. Bir tane Boğaziçi’nden Vural Altın vardı. İyi bir hocadır, az çok bilim adamı kimliğini korumaya çalışır, nükleeri sever. Bir kişi daha vardı, bir de ben vardım. En son da ben konuşuyorum. Dördü konuştular, hepsi belli nükleerci ve hepsi söylüyorlar; enerji talebi artıyor, şu kadar kurulu gücümüz var, bu yetmeyecek bundan başka çare yok. Bir kez bu yalan. Sonra şöyle devam ettiler; 28,000 megavat kurulu gücümüz var, şu kadar potansiyel var, başka bir şey olmaz. Sonra sıra bana geldi. Benim ilk sözüm şu oldu; Türkiye’nin, kurulu gücü 28,000 megavat değil 35,000 megavat. Düşünebiliyor musunuz 7,000 megavat yedi tane kocaman santral demek. Dört tane nükleeri savunan hoca var ve bunu dayandırdıkları şey Türkiye’nin, kurulu gücü bu ve enerjiye ihtiyacı var. Bir kere Türkiye’nin, kurulu gücünü bilmiyorlardı. Bu panel orada bitti aslında ama o Işık Üniversitesi’nden ismini hatırlayamadığım beyefendiyle kavgamızı etik, reytingleri aldılar herhalde. Neyse biz girdik odaya ve adam Canada Ontario şirketinin çalışanı çıktı. Ben şimdi Hindistan’dan geldim. Oradaki nükleer santralin denetlemesini yaptım, dedi. Nükleercilerle çalışıyor ama kendisini orada öyle tanıtmadı. Danışman olduğunu söylemedi ve ben bir daha rastlasam televizyonda kesin söyleyeceğim, siz danışmansınız onu söyleyin öncelikle diye. Böyle insanlar var aralarında, yani öbürleri değil ama bu hiç tanımadığım birisiydi.

Meltem TV’de bir tanesi vardı, bir avukat, çevre hakkında yazı yazıyormuş hayatımda hiç görmedim. Programın sonuna doğru o da çok manasız şeyler söyledi. Konu iklim değişikliği idi ama nükleere getirdi lafı. Hatta İTÜ’den hocamız Mikdat Kadioğlu da vardı yanında. O da kızdı söylediklerine. İklim değişikliği sonucunda Türkiye çok güzel olacak, ondan Almanlar buradan ev alıyor falan dedi. Mikdat Hoca oradan bağırıyor; kavurulacağız burada, ne Almanı, daha sıcak olacak, diye. Böyle teoriler üzerinden gidiyor program. Sonra bir anda nükleere döndü konu. O yanlış söyleyince biz düzeltiyoruz. Biz düzelttikçe o başka bir yanlış yapıyor. Yanında da Orhan Kural var, oturuyor, hiçbir şey yapmıyor, savunma gereği de hissetmiyor hiç. Sonunda, nükleer santraller, dünyada 250 tane reaktör var, dedi; ben de, ne 250’si 441 tane var, dedim. Nükleer reaktörleri savunuyor ama kaç tane olduğunu da bilmiyor. Sonra

Greenpeace'e laf attı. İşte Shell'den bilmem ne alıyorsunuz diye, oralara kadar geldi iş. Ciddi sataşmalar vardı ve uyarmak zorunda kaldım. Canlı yayındayız ve avukatsınız, lütfen sözlerinize dikkat edin, çünkü bundan sonrası hukuki boyuta girer, dedim. Greenpeace'e Shell'den para alıyor diyorsunuz bunu ispatlamak zorundasınız, dedim. Demokrat Parti Genel Başkan Yardımcısıymış adam. Başka bir şey değil yani çevre falan hikâye. Böyle tiplerle karşılaşıyorsunuz. Bilmiyorsunuz tabii çağırıyorlar, gidiyorsunuz. Genelde istiyorsunuz kimlerin geleceğini öğrenmeyi ama söylemiyorlar, söyledikleri isimler de gelmiyor.

Yorum: Niye? İşin içinde rant da var.

Cevap: İşin içinde rant var tabii. Böyle bir sürü insan var bu işlerden bir sürü para kazanıyorlar. Mesela Soner Aksoy ciddi anlamda enerji bilen birisidir. Ben onunla kömür santralleri konusunda çok anlaşılan birisi değilimdir ama en azından öncelikli olarak yerli enerjinin kullanılmasını söylemek doğru bir şeydir ülkeler için. Bunun ulusalcılıkla falan ilgisi yoktur. Ülkenizde kendi kaynağınız varsa dışarıdan almamak için kendi kaynağınızı kullanırsınız. Bu rüzgar olur, güneş olur, ne olursa olur. Bu enerjide çok bilinen 50 yıllık bir literatürdür. Bunu bile unutuyor nükleer ya da doğalgazı savunanlar. Doğalgazı şimdi kimse savunamıyor gerçi de, zamanında savundular bunu. Yani iş çok karışık. Kiminle konuştuğunuza bağlı. Enerji çok kötü bir sektör. Bunu ben bütün sorunlarını yaşayarak görüyorum şu an. Hele bir de Greenpeace'le yapıyorsanız daha da zor. Ona bulaşmayacaksınız işte onun adamı gibi görünmeyeceksiniz. Biraz kritik bir kampanya dediğim oydu işte. Biraz da lobi yaptık. Çok kritik bir kampanyaydı. Bir çok sektörle iç içe konuştuk, rüzgarcılarla konuştuk ama çizgiyi doğru yerde tuttuğumuzu düşünüyorum.

Mesela ben bir şey öğrendim rüzgar türbinleri için ÇED raporu istenmiyor. Bu mesela benim için ikinci bir proje olabilir ve rüzgarcılarla da anlaşmam lazım. Çok araştırmış değilim o yüzden çok da önyargılı bir şey söylemeyeyim, ama bence ÇED raporu istenmesi lazım. Ne isteniyormuş? ÇED gerekmez raporu isteniyormuş ve onun da ÇED raporu kadar zor bir şey olduğunu söylüyorlar. Ben sektörün yabancısıyım şu anda çünkü araştırmadım cidden ama mesela bu kampanyada dursaydım böyle bir şey de yapabilirdim. Tarafsız olmak böyle bir şey çünkü. Benim için önemli olan çevre.

Bir yandan da yenilenebilir enerji yasasının en büyük zaafı rüzgarla güneşi aynı yerde tutmaları, o yüzden de güneş için çok az şey var. Gerçi güneşten elektrik üretimi için iki tane lisans başvurusu oldu bu yasadan sonra. Bu yasayla olması mümkün değil muhtemelen ceplerinden verecekler, ama en azından birilerini hareketlendirdi. Jeotermal konusunda da iyi şeyler olacak bu yasa sayesinde o kesin. Biokütle de olabilir yakında Türkiye’de. Teşekkür ederim.

Salon: Biz teşekkür ederiz.